

DE
MATHEMATICA-
RUM DISCIPLI-
NARVM
NATURA.
DISPVATIO

1642, 3

18

Quam
SUB PRÆSIDIO
VIRI CLARISSIMI ATQUE EXCEL-
LENTISSIMI

Dn. M. ALBERTI LINEMANNI
Mathematicum in Academ. Regiom.
Prof. Publ. celeberrimi.

Præceptoris ac Promotoris mei colendi

Publica censura sssic

CHRISTOPHORUS *Bnger*
Morungensis Prussus.

*Ad diem 12. Decemb. horis ante meridianis
in Auditorio Majori.*

REGIOMONTI,
Typis JOHANNIS REUSNERI
Anno M. D. C. XLII.

74

VIRIS

Clariss. Excellentiss. & Experientiss.

Dn. DANIELI BECKHERO

Med. D. S. R. M. Pol. & Svec. ut & Elect.

Brandeb. Archiatro.

Dn. CHRISTOPHORO TIN-
CTORIO, Philof. & Med. Doct.

Dn. M. ALBERTO LINEMANNO

Mathematico.

Profess. Publ: in Alma Basileorea cele-
berrimis Promotoribus & Patronis meis
magnis & cum primis honorandis.

NEC NON

Prudentiss. & Consultiss. VIRO

Dn. JOHANNI Schunnelpfennig /
Reipubl. Cniph. Scabino dignissimo, Litera-
torum Patrono longè maximo.

JUSTA AC

Virum & Doctrinā politicissimō JUVENI

Dn. BENJAMIN Krausen / LL. & Po-
lit. Stud: Rerum Mathematicarum Cultori
industrio, Amico meo lectissimo.

*Omnibus & singulis Fautoribus Meeanatibus
& Patronis meis summe colendis.*

*Cultum & obserantia affectum horee Exercitio
Disputatorio testari, tenuesq. mofae obni-
xi commendare volui*

Christophorus Dinger

Auth.

AT

CVM DEO

Divinæ Matheseos umbratiliem quandam delineationem traditurus, duplicem ejus considerationem constituo, alteram *Proamiam*, *Essentialem* alteram,

Proamialis expendet Matheseos, Nomen, Definitionem, Causas, & Attributionem.

THESIS I.

Quâ NOMEN, deducitur Mathesis à verbo MAΘEIN.

§. 1. Vel quod *juxta Platonem in Menone*. Illa sit primum perfectionis animæ principium, ex quo ob remiscientiam earum notitiarum, quæ menti nostræ primitus sunt impressæ, addiscantur reliquæ.

§. 2. Vel quod *ex mente Græcorum aliorum præcipua* disciplina sit, quæ studio digna, & insuper omnium primum addiscenda, ob convenientissimum disciplinæ objectum; Prior ratio si *libro* accipiatur sensu non adeo displicere potest, sed tamen prævalet posterior.

THESIS II.

MATHEMATICE est Scientia Quantitatis terminatæ.

§. 1. Qui Mathesin *Scientiam propriè dictam* negant, exiguo

A 2

exiguo nituntur fundamento: Affirmativam autem sufficienter evincit subjectum necessarium, quod, ut ut ratione à *materia Physicâ abstractum sit*, per se tamen cognoscibile est, & maximè reales affectiones, earumq; veras causas, vel ad minimum rationem incomplexam obtinet, quæ abundè adhibitis cognoscendi principiis ad demonstrationem (cujus respectu in scientiis principia requiruntur) sufficit.

§. 2. *Subjectum*, quo ab aliis Disciplinis Mathematicè secernitur est *Quantitas*, non quidem in essentiâ suâ considerata, qualiter *Metaphysica* eam pertractat; nec prout est affectio corporis naturalis generalis ac indeterminata, ita enim *Physicum* spectat; sed in *quantum libera ab omni materie implexu terminata audit*; nihil enim de non terminatâ seu infinitâ quantitate Mathematicis demonstrare potest, licet ut postulatum demonstrationibus inservire possit.

THESIS III.

CAUSÆ sunt Efficiens, Finis, Forma, & Materia.

§. 1. Nullum dubium est quin statim post Diluvium effloruerit Mathematicè, cum ex *Josepho* constet delineatio *Astronomiæ* à *Diluvium meruentibus* peracta, quæ sine *Arithmetica* & *Geometriâ* tradi non potuit, tamen postea *Arithmetica* à *Phœnicibus*, ob varia eorundem commercia; *Geometria* verò ab *Ægyptiis* ob frequentem agrorum dimensionem, quam anniversaria *Nili inundatio*, limites confundens, causabatur magis culta legitur, Quæ postea à multis excellentibus ingenijs, acutissimis demonstrationibus collustratæ & in tantum amplificatæ, ut in posterum rebus cœlestibus, aliisq;

liisq; Physicis materiis applicarentur, indeq; Astro-
nomiæ, Perspectivæ, Musicæ, Staticæ & alijs Disci-
plinis Mathematicis, principia dederunt.

§. 2. *Finis* præter summum, est tum accuratior co-
gnitio macrocosmi, tum oblectatio & perfectio mi-
crocosmi.

§. 3. *Forma* est Elenctica aggregatio Disciplina-
rum, quatenus circa eadem principia & affectiones
occupantur.

§. 4. *Materia* deniq; circa quam, ceu eadem cum
objecto, est *Quantitas* terminata, ex qua Disciplina
particulares sua sibi objecta disciplinaria arripiunt.

THESIS IV.

Attributa Matheos potiora quæ
indolem ejusdem magis, aperire vi-
dentur, sunt Antiquitas, admiranda
certitudo, Neccessarias, suavitas &c.

§. 1. *Primò*: *Mathesis* absolutè considerata *antiquis-
sima*, scientiarum est, quam vetustissimi homines ex-
ercebant, priusquam ulla ars existerit, siquidem ma-
nuariæ artes hæc sine exitisse non poterant, imò in-
ventis artibus, ab illa tamen initia suorum studiorum
ducebant.

§. 2. *Deinde Certitudo demonstrationis* in *Mathesi in-
fallibilis & evidentissima* est, quæ sinceram veritatem so-
la semper veneratur, prorsus enim eliminare jubet om-
nem dubitationem, probabilitatem, litigiosasq; sen-
tentiarum varietates, quibus reliquæ Scientiæ verita-
tis lucem obnubilant magis quam detegunt: In Ma-
thematicis enim non minus quam in alijs Disciplinis

nisi magis, sese exerunt media ac requisita Demonstrationis.

§. 3. *Præterea* (ut taceam quàm insigniter, Mathematicis ingenium acuat, ad res intumè cognoscendas) *Utilitas* quoq; ac *necessitas* ejusdem multifariam perspicitur in omni vitæ genere; sive enim respexeris S. S. Theologiam, sive Reipubl: administrationem, Metaphysicam, Logicam, sive quascunq; placuerit, non dubitabis (experientiâ præsertim edoctus) de dicti veritate, addo tamen, quod in Physica speciali imprimis, nihil ferè pro acumine demonstrari possit, nisi vim demonstrandi Mathematicis largiatur, undè non abs re *Plato* hanc, omnis ingenuæ eruditionis viam appellavit.

§. 4. *Insuper* Amplitudini & difficultati ejusdem insigni *jucundissima* etiam *voluptas* conjuncta est, quàm mens ab aliis studiis sæpè extræcata, iterum recreatur & excitatur, ut *Plato* loquitur, quaq; Divina Mathematicis homines Nobiles, Principes, Reges & Imperatores, licet hoc tempore vel ob ignoratam, vel malitiosè despectam ejus indolem rarissimè, divinètissimos sibi conciliavit. Pluribus attributis pertractandis supersedeo.

THESIS V.

Essentialis Matheseos consideratio, repræsentat objecti conditionem & naturam tum Genericam tum specificam.

§. 1. *Quantitas* enim terminata, prout sese omnibus Disciplinis Mathematicis nervosè insinuat, exhibetur

betur Generaliter, prodiq; Disciplinam, quæ vocatur
Mathesis universalis seu catholica.

§. 2. Deindè expenditur *specialiter*, quatenus est
vel *Discretâ Numerus*, vel *continua Magnitudo* (pon-
deris enim ratio cum sit physicum accidens, tanquam
peculiaris species quantitatis heic rejicitur) quæ di-
stinctæ quantitates rursus tum *nudè & simpliciter* spe-
ctantur, tum *applicatè &* quatenus variis materiis sunt
immersæ.

§. 3. Priori modo tractatur in *Disciplinâ Purâ* dua-
bus, Numerus sc. in *Arithmetica*, Magnitudo verò in
Geometria, cujus appendicem *Trigonometriam* dixeris.

§. 4. Posteriori verò respectu circa eas versantur
Disciplinæ quæ *mixtæ* dicuntur: & inter Mathematicas
referuntur ob objecti sui formale & demonstrationis
processum unicè Mathematicum.

§. 5. Mixtarum verò aliæ sunt *Priores* seu *Insignio-
res*, ex Puris immediatè oriundæ, utpotè ex Arithme-
ticâ *Musica*, ex *Geometria Optica*, ex *Arithmetica &*
Geometria simul Statica, *arithmè* s. *Motrix & Astrono-
mia.*

§. 6. Aliæ *Posteriores* seu *Apotelesmaticæ*, quales ex
Geometria oriuntur *Geodesia*, ejusq; statua, ars *Fortifi-
catoria*, ex *Astronomia Geographia*, sub qua collocan-
tur *Chorographia & Topographia*: Item *Astrologia* tempe-
statum, *Calendariographia & Genealogia*; Præterea *Chro-
nologia &* demum *Scioterica*: Hæ posteriores omnes
& cum hisce aliæ ut *Pictoria, Statuaria &c.* quia à Scien-
tificâ ratione multum abire videntur, & circa indivi-
dua partim occupentur, potius *Notitiarum & Artium*
nomine veniunt.

§. 7. His Disciplinis ita breviter in ordinem reda-
ctis

s, restat ut singularum quoq; *objecta adequata*, *Principia* & *affectiones positivas* pro institui ratione exhibeam.

THESIS V.

MATHESIS VNIVERSALIS
versatur circa quantitatem, terminatam communem (prout audit abstracta à continua & discreta) & de eadem absolutè demonstrat per principia cōmunissima, affectiones universalissimas, quæ nulli in specie quantitati adæquatè & soli sed utriq; simul & æqualiter conveniunt.

S. I. *Principia* ejus ferè complexa sunt; utpote primò *Definitiones* seu *Suppositiones*, quibus vocabula artis explicantur, ad vitandam eorundem ambiguitatem & obscuritatem in tractatione; Secundò *Petitiones*, s. *Postulata* quæ cum tam perspicua sint, ut nulla indigeant confirmatione, assensum tantum exposcunt, ne ulla derur in demonstratione difficultas, & illusoria tergiversatio. Tertio *Axiomata* seu *Effata*, quæ sunt communes animi notiones ita manifestæ, ut ab ijs nulla ratione dissentire queat is, qui saltem effati sensum rectè perceperit talia ex pluribus sint hæc: *Totum est majus suâ parte? si equalibus equalia, vel in equalibus equalia, addantur vel subtrahantur, producta illinc equalia hinc in equalia erunt; Quæ ejusdem sunt dupla vel dimidia inter se sunt equalia &c.* horum principiorum habebitur ratio in

in omnibus Disciplinis particularibus : hinc semel po-
suiffe sufficiat.

§. 2. *Affectiones generales*, de quantitate communi
demonstrandæ, ad vitandam prolixitatem in enume-
rando, potissimum ad quatuor capita reduci posse vi-
dentur, 1. est *Quantitatum ex Quantitate productio*, sive
componendo sive resolvendo, unde *Additio*, *Subdu-
ctio*, *Efficientia*, *Applicatio*, & inde orta *æqualitas* vel *in-
æqualitas*. 2. est *Quantitatum mutua comparatio* seu *Ana-
logismus*: hinc *Proportiones variae*, *Rationes æqualitatis* & *in-
æqualitatis*, *Excessus*, *Defectus* &c. 3. *Quantitatum sym-
metria* & *asymmetria*, i. e. prout quantitates aliquam vel
nullam habeat communem mensuram. 4. *Analysis* seu
disquisitio & *invento* Mathematica, quod pertinet *Equa-
tio* cum ordinata, cum confusa, & *Reductio* in quibus of-
ficia sua sustinent *Zeteticæ*, *Rheticæ* & *Poristicæ*.

THESIS. VI.

ARITHMETICA est Scientia Numerorum.

§. 1. Dicitur *prima*, & veluti *Parens* omnium Ma-
thematicarum, ob simplicissimum principium, quo
homines primò homines esse docet, ut *Plato* loquitur.

§. 2. *Subiectum est Numerus*, cujus cognoscuntur
tùm *Characteres*, quales inter diversos expeditissimi
sunt hi decem 1/2/3/4/5/6/7/8/9/0. oriundi ex nu-
meris *Saracenicis*; tum *Valor*, qui habetur ex periodis
numerorum distinctis: tum etiam *Species* undè Nu-
meri vel *primi* & *compositi*, vel *Absoluti* & *comparati*, vel
Integri & *fracti*, vel *Rationales* & *surdi* &c. denominantur.

§. 3. *Principia scientifica*, quæ ex parte in *Mathefi*
catholica jam expedita, sunt hujusmodi: *Omnis nume-*

B

rus

rus qualibet sua parte major est : omnis numerus seipsum me-
tur per unitatem :

§. 4. *Affectiones* demum Numeri dantur, ut *Additio*,
Subtractio, *Rationes*, *Proportiones*, *Differentia*, *Commensura-*
bilitates, &c. Si in numeris exhibentur.

§. 5. Ex *Arithmetica pura* deinde prodeunt aliae di-
versae *Species Practicae*, quae occupantur circa numeros
concretos, utpote :

I. *COMMUNIS* seu *Mercatoria*, quae numerorum af-
fectiones rebus vendendis, emendis, permutandis,
miscendis &c. maximam partem applicat.

II. *DECIMALIS*, in *Geometria Practica*, *Fortifica-*
toriiis, aliisque rebus mechanicis &c. hodie utilissima, ob
evitatum molestiam numerorum explicatè fractori-
um.

III. *LOGISTICA SEXAGENARIA*, usum suum *Astro-*
nomiae in computandis astrorum motibus exhibens.

IV. *LOGARITHMICA*, *Sphaericae Astronomiae* &
Geographicae &c. inserviens.

V. *COSSICA* seu *Algebra*, admirandis quaestionibus
appropriatis characteribus, numerotenus satisfaciens.

VI. *RHABDOLOGICA*, quae computationem omnem
solis virgulis absolvit.

THESIS VI.

GEOMETRIA rectius **METRI-**
CE dicta, est scientia magnitudinis
mensurabilis.

§. 1. *Fecunditas* hujus tanta est, ut sicuti *Archimedes*
invento adulteratae coronae dolo, laetus è balneis ve-
stium oblitus nudus domum properarit, ita *Pythago-*
ras cognita Trianguli rectanguli naturam 100. boves im-
molasse perhibetur.

§. 2. *Sub-*

§. 2. *Subiectum* ponitur *magnitudo quâ mensurabilis*; cuius si *materiale* i. e. *qualitatem quâ intrinsecè formatur concipias*, erit *Recta*, vel *Curva*; hinc *Figura Triangulares*, *Quadrangulares*, *Circulares*, *Regulares* & *irregulares*, Item *Corpora Geometrica ordinata* & *inordinata*, ut *Sphæra*, *Conus*, *Cylindrus Cubus* &c.

§. 3. *Principia Geometrica genuina sunt: omnis magnitudo qualibet suâ parte major est; Quæ eidem sunt æquales & inter se sunt æquales* &c.

§. 4. *Affectiones* insuper *variæ in magnitudine offenduntur*, utpote: *Sectiones Sphærica*, *Conica*, *Cylindrica*; item *Divisiones*, *Rationes*, *Contactus*, *Equalitates*, *Applicationes*, *Excessus*, *Defectus*, *Angulorum Sectiones* &c. prout *magnitudinem respiciunt*.

§. 5. *Quas quidem hinc indè dispersas Euclides iudicio planè Divino, & ordine mirabili comportavit, & quæ pinguis demonstrata fuerant, ad absolutas demonstrationes redegit*.

§. 6. *Ex Geometriâ pullulat TRIGONOMETRIA, seu Doctrina Triangulorum, quæ est ingeniosissima ratio solvendi Triangula quævis; Omne enim Triangulum constat tribus lateribus, & tribus angulis, atq; si ex datis illorum tribus sufficientibus, tria reliqua investigantur, est solvere triangulum.*

THESIS VIII.

MVSICA est scientia Numeri harmonici.

§. 1. *Cujus cunas fabricasse putatur Pythagoras, occasione quatuor malleorum fabrilium, certo pondere abictu varios sonos miscentium.*

§. 2. *Mira ejus est efficacia in celebrando DEO*

B 2

tempe

temperandis affectibus hominum, imò fugandis Dæmonibus.

§. 3. *Subjecti loco venit numerus sonorus harmonicus, in quo formalem rationem constituit harmonia seu proportio Musica,*

§. 4. *Principia apodictica ex Arithmetica, cui immediate subordinata audit, petit.*

§. 5. *Affectiones, quæ sub demonstrationem cadunt, sunt Intervals, consonantia, dissonantia, toni, v. g. Diatessaron, Diapente, Diapason &c.*

§. 6. *Hicce fundamentis Theoreticis superstruitur, MUSICA PRACTICA, in qua Artifices sese exercent, componendo cantilenas, quæ & in sono vel harmoniâ gratiam, & in cantu elegantiam spirant.*

THESIS IX.

OPTICA est Scientia visibilis quâ visibilis.

§. 1. *Hæc scientificè plurimas fallacias naturæ & visus, in Physicis, Astronomicis, Picturis &c. detegit, in quibus talpæ instar cæcutiunt Optices ignari.*

§. 2. *Objectum statuitur visibile, quâ visibile, quod tum proprium est, ut Lux & color, tum commune magnitudo, motus &c. quò spectat medium Perspicuum, & quod ei opponitur Opacum, item visionis instrumenta, species visibiles & oculus.*

§. 3. *Principia demonstrationis potissima, ex Geometriâ depromit. Physicis tamen postularis minimè neglectis, talia sunt: Torum videtur majus sua parte: Lux compressa fortior disgregata &c.*

§. 4. *Affectiones objecti Optices experientia evincit varias, quales sunt Rationes & Proportiones angularum visivo-*

*vifvorum, incidentiæ & reflexionis, tum inter se, tum cum
ipsis distantis, quas argute rimatur ac demonstrat O-
pticis; Primò, circa Radium rectum, in visione simplicis
Lucis, coloris, magnitudinis, figuræ &c. Secundò, cir-
ca Radium reflexum à corporibus specularibus; & Ter-
tiò, circa Radium per diversa media fracte ad oculum
procedentem.*

§ 5. *Opticæ cognata est Ars Tuborum opticorum na-
turam & structuram inquirens, & præter illam aliæ
plurimæ.*

THESES X.

STATICE est Scientia Ponderis,
prout in eo momenta gravitatis & le-
vitatis proportionaliter attenduntur.

§. 1. Dicitur non tam *Imitatrix*, quam *Superatrix*
& *perfectrix* naturæ simplicioris.

§. 2. *Subalternata* est & *Geometria*, dum præter a-
lia, centrum gravitatis investigat; & *Arihmetica*, si-
quidem hujus beneficio, pondera discreta & diversa
inter sese comparat.

§. 3. Pro *objecto* arripit *magnitudinem ponderosam*, seu
gravitatis & levitatis momento præditam.

§. 4. *Principia* sua ex *Arihmetica* potissimum, &
Geometria deducit, cujusmodi sunt: *Omne corpus centrum
gravitatis obrinet; centrum est in medio corporis situm &c.*

§. 5. *Affectiones*, quæ hic enucleandæ veniunt, exhi-
bentur. Primò in genere variæ rationes & proportio-
nes ponderum, si vè hæc *seorsim* spectentur, si vè *comparatè*
cum aliis ponderosis *disjunctis* vel *conjunctis*: cum homo-
genis tum *heterogenis*. Secundò in *specie*, nimirum quinq;

Potentia Mechanicæ, Vectis, Trochlea, Axis *in peritrochio*, Cuneus, Cochlea. Huic disciplinæ annectitur Pneumatica.

THESIS XI.

KINHTIKH est scientia motus mensurabilis.

§. 1. Disciplina ut *difficilis & utilis*, sic nondum hucusq; culta, nisi ex parte apud *Cardanum*.

§. 2. *Subiectum* ejus intelligitur motus, in quantum proportionaliter determinabilis spectatur.

§. 3. Principia cognoscendi haurit, ex Arithmetica & Geometria; ut motus rei motæ in circulo moto est compositus &c.

§. 4. *Affectiones* itidem motuum dari certò constat, quocunq; enim modo considerentur, sive *seorsim*, sive comparatè cum aliis, dabuntur motus *varia Rationes, Sectiones, Mensura &c.*

THESIS XII.

ASTRONOMIA est scientia motuum cœlestium.

§. 1. Quæ prout *sagacissima* est, ita insigniter obscuras mentes juvat in rebus præsertim *physicis*, ut crediderim hinc veterum sapientiam culmen ferè attigisse.

§. 2. *Objectum* proponitur magnitudo motuum regularium, stellarum punctorumq; omnium cœlestium.

§. 3. Principia genuina affert ipsa *Arithmetica & Geometria* in observationibus astrorum occupatæ. nam *physica* hic, ut hypotheses tantum, attenduntur.

§. 4. *Affe.*

§. 4. *Affectiones* objecti Astronomici repræsentantur, vel in *motu communi*, vel in *motu proprio*.

§. 5. Illud scrutatur *Sphærica*, hunc *Theorica*.

§. 6. *Sphærica* apparentias coelestes, ex *motu primo* oriundas, scientificè determinat, quales sunt *Longitudo*, *Latitudo*, *ortus & occasus*, *dierum quantitas* &c.

§. 7. In quibus demonstrandis utitur *Arithmetica* & *notione circulorum*, *Linearum*, *plani* &c.

§. 8. *Theorica* præcipue ea, quæ ex *motu secundo* & *Planetario* oriuntur, rimatur; ut *Planetarum Loca*, *Motus periodicos*, *Anomalias*, *Configurationes*, *Eclipses* &c.

§. 9. Quæ omnia sagaciter persequitur, tum à *Priori* adminiculo *observationum*, quibus ceu fundamentis innititur; tum à *Posteriori*, usû *Tabularum Astronomicarum*.

§. 10. Indissolubili nexu huic subnectuntur.

I. *URANOMETRIA*, quæ ab aliquibus *Astronomiæ* pars *Dioptrica* vocari solet, occupaturq; in *observatione* *siderum*.

II. *SCIOTERICA* quæ *horologia solaria* artificiosè conficere docet.

III. *Computus Ecclesiasticus* s. *CALENDARIOGRAPHIA* quæ exhibet *distributionem* *dierum* totius *anni*, tam *Festorum*, quàm non *Festorum*, juxta 12. *menses Romanos*, ita, ut *singuli* sua *Nomina*, *Planetarum motus* & *configurationes*, indeq; *pullulantes ortus & occasus siderum*, cum *Dierum Longitudine* repræsentent. Quibus *annectuntur Prognostica Astrologica sobria*.

Sequuntur *APOTELESMATICÆ DISCIPLINÆ*.

THESIS XIII.

GEODÆSIA vel potius *Geometria Practica* est *Ars*, quæ docet in *mensurâ notâ in-*

vestigare & divideretrias dimensio-
nes rebus applicatas.

§. 1. *Subiectum* obvenit omnis res *materiata mensurabilis*, secundum Longitudinem, Latitudinem & Profunditatem.

§. 2. *Principiorum* verò *usmine* veniunt *Aritbmetica Decimalis*, & *Requisita necessaria Geometrica*, præsertim *Trigonometrica*, quibus addantur *Instrumenta necessaria*.

§. 3. *Affectiones* deindè optimo modo, ad tria reduci possunt capita, quorum I. est de mensuratione *Linearum*, quæ absolvitur, *Altimetriâ*, *Longimetriâ*, *Profundimetriâ*, quibus adde *Aquarum librationem*.

II. Est *Agrimensoria*, quæ occupata est in *Arearum* seu *agrorum*, *Sylvarum* &c. *Inquisitione* earumq; *Divisione*.

III. Est *Scereometria*; exhibens *Corpulentia* materiæ *implicatæ Investigationem* ejusq; *Divisionem*, qualiter se habet *Ars visoria*, quæ in *cadis* mensurandis est occupata.

§. 4. Hic sibi locum vindicare potest *ARS FORTIFICATORIA*, quæ docet *Locum* vel *Defendere* vel *offendere ingeniosè*, estq; vel *Regularis*, vel *Irregularis*, quarum utraq; *Regulis* quibusdam est instructa, quibus *munimentorum partes*, *Lineas*, *Angulos* &c. inquirat & pro *naturâ* & *situ loci* repræsentat.

THESIS XIV.

GEOGRAPHIA est *Terræ universæ*, prout in *certas regiones*, *partes* vè *determinatur*, *descriptio*.

§. 1. Hæc

§. 1. Hæc quantum utilitatis, *Historico, Politico,* imò verò & *Theologo* conferat, experientia loquatur.

§. 2. *Subiectum* repræsentatur *Globus terrenus æquis* inuenitur, prout commoda hominum habitationi in seruit.

§. 3. *Principia* sunt notio *circulorum & Trigonometria.*

§. 4. *Affectiones* autem, sunt variaz locorum *habitudines, distantia & situs,* tùm ad se invicem, tùm ad cœlum, insuper *distinctiones,* ratione tùm *circulorum, in Zonas, Climata, Longitud. Latitud. &c.* tùm *habitationum in Antecos, Periecos, Amphiscios, Periscios. &c.*

§. 5. Sub hac collocantur *CHOROGRAPHIA,* quæ est certæ alicujus *Regionis* Ex. g. *Europæ, Germaniæ, Prusiciæ &c.* descriptio.

§. 6. Item *TOPOGRAPHIA,* quæ *partes* alicujus *Provinciæ,* juxta debitum situm disponit v. g. *oppidum, agrum, ædificium &c.*

THESES XV.

ASTROLOGIA est scientia influentiarum cœlestium in hæc sublunaria.

§. 1. *Subalternari* potest proxime *Astronomiæ & Physicæ,* siquidem ex illa fundamenta demonstrationum, ex hac verò affectiones suas mutuatur, undè solet degenere *Astronomia* filia salutari.

§. 2. *Objectum* sunt *Effectus siderum,* in *Sublunaribus* mediante *Astronomiâ* determinabiles.

§. 3. *Principia* cognitionis, præter *Astronomica,* sunt *Regula* quædam *longâ* *Experientiâ* comprobata, quibus colliguntur futura effecta.

§. 4. *Affectiones* sunt *eventus* varij *ex vario* *siderum* positi in *Sublunaribus* oriundi, utq; vel *Communes,* ut *Bella, Pestes, tempestates, annona &c.* vel

vel *speciales* in certis Individuis præfertim humanis, circa vitam, temperamentum, ingenium, mores, felicitates, morbos &c.

THESIS XVI.

CHRONOLOGIA est scientia, quæ historias cum tempore evidenter & certo connectit.

§. 1. *Subjectum* indigitatur *Tempus illustre* in quantum ex *caelo ipsi Historico* determinatur.

§. 2. *Principia* demonstrativa desumit ex *Astronomia*, cui etiam originem suam debet.

§. 3. *Affectiones* assignantur variæ *Epocharum* & *Intervallorum* *Temporis collationes, sermationes, collationes, &c.*

Si quæ aliæ occurrunt *Artes & Apotelesmata Mathematica*, commodè eadem reduci poterunt ad *Artem Mechanicam*, in quâ ex principiis *Geometricis, Arithmetis, Opticis, Astronomicis &c.* utilissima quæq; opera, ope circini & Regulæ, depinguntur & demonstrantur.

Emica yua.

AVTHORES MATHEMATICI Docentes, animoso Studio Mathematum pervolvendi sunt

I. In *Arithmetica Practica*, Simon Jacob, Clavius, Crügerus, Stifel, Goessen. &c. In *Arithmetica Speculativa* Euclides Lib 7, 8, 9, 10, Diophantus, Jordanus, Henischius, Neufille &c.

2. In

2. In *Geometria Practica*; Sems & Dou. Clavius, Cantzler &c. in *Geometria Speculativa* Euclides, Apollonius, Serenus, Pappus Alexandrinus, Archimedes, Theodosius, Ludolph von Ceulen &c.

3. In *Musica* partim *Practica* partim *Theoretica*. Euclides, Ptolemæus, Boetius, Zarlino Italus, de Serres Gallus, Kepplerus, Lippius, Papius Germanus &c.

4. In *Optica*, Euclides, Alhazen, Vitellio, Kepplerus, Aguilonius, Rhodius &c.

5. In *Astronomia Spherica*, Clavius in *Sacro Bosco*, Crügerus: In *Theorica*, Ptolemæus, Albategnius, Copernicus, Reinhold, Tycho, Kepplerus, Lansbergius, &c.

6. In *Statica*, Pappus Alexand. Archimedes, Guido Ubaldus, Aristoteles, Stevinus. &c.

7. In *Geographia*, Ptolemæus, Maginus, Mercator, Clüverus, &c.

8. In *Chronologia*, Eusebius, Scaliger, Calvisius, Behmius, Petavius &c.

9. In *Architectonica Togatâ*, Vitruvius, Serlius &c. *Militari* Marloisius, Freitagius. &c.

10. In *Mathesi Generali*, Viæta, Oughtred. &c.

COROLLARIA.

I.

Mathematici ex suis Observationibus certiores evadunt, quam Physici ex suis Principiis.

Stellas

II.
Stellas novas & Cometas, in Regione Ætherea
etiam generari, certum est.

III.
Principium Diei Copernicanum, magis conve-
niens habetur, quàm Tychoenicum.

IV.
Principia NATURALIA censerentur REALIA;
non dependentia à conceptu.

V.
Vis magnetica maximè naturaliter omni corpo-
ri naturali assignatur.

VI.
Animæ BRUTORUM, ex NOBILIORI quàm ELE-
MENTARI PRINCIPIO, constant.

VII.
Lux suâ naturâ calida est.

Königsberg. Diss., 16.10/70

ULB Halle

004 398 270

3

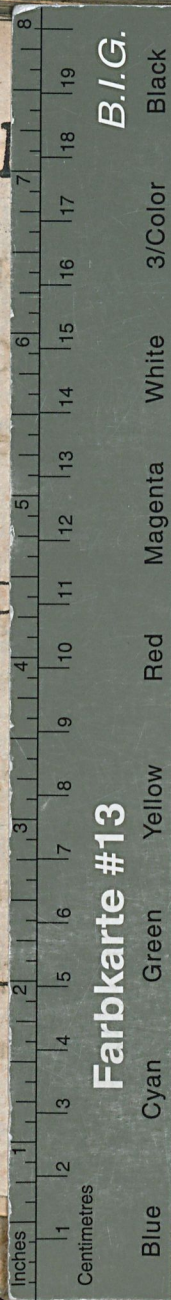

f
11 Sb.

VDA 17

B.I.G.

Farbkarte #13

1642, 3
18
MATI-
CIPLI-
M
FIO
IO
UE EXCEL-
NEMANNI
m. Regiom.
rimi.
meicolendi
S. Binger
meridianis
I.
ISNERI'
LII.

